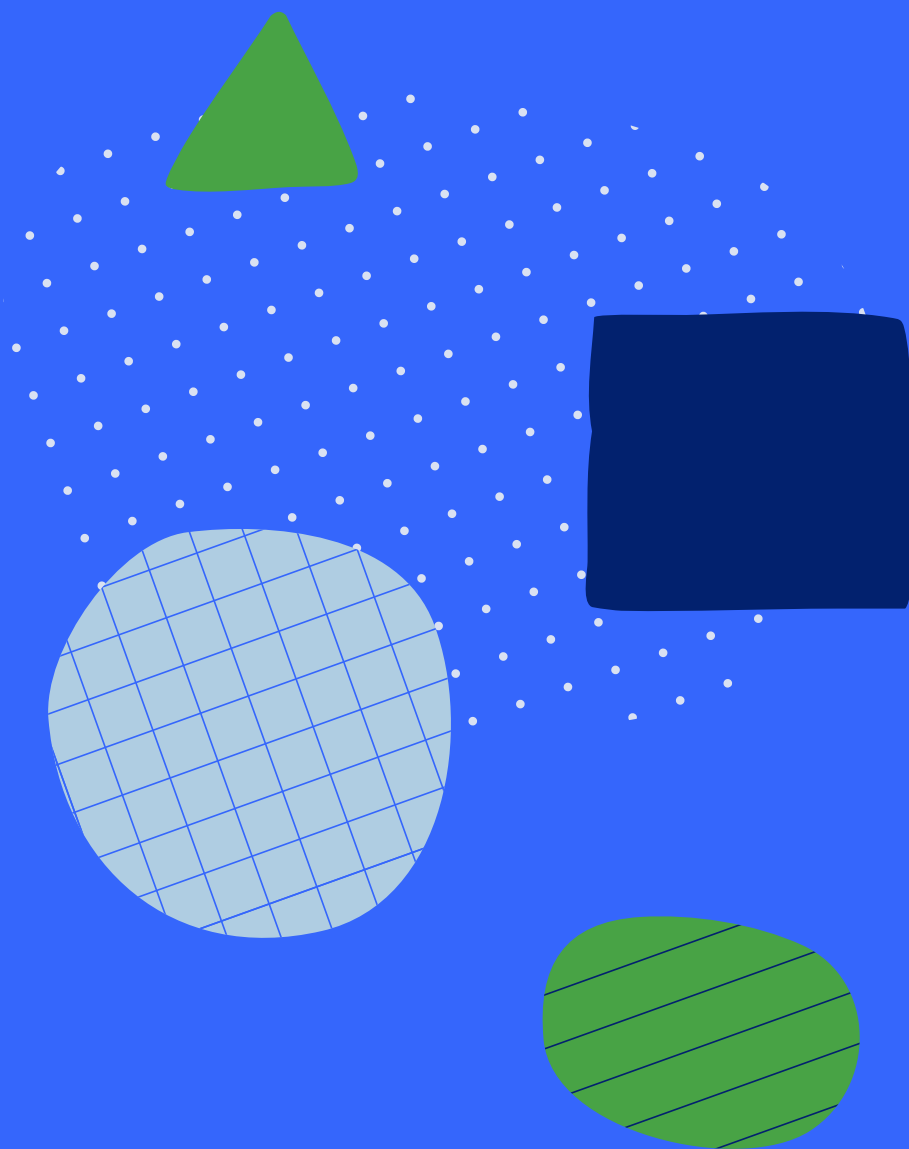

Síla romských příběhů

Metodická příloha

Podpora rovných příležitostí
Národní pedagogický institut ČR

Síla romských příběhů

Metodická příloha

Autorka:
Mgr. Patrícia Ďuranová
(edukátorka, Muzeum romské kultury)

Obsah

Úvod	4
Metodický materiál pro I. stupeň.....	8
Metodický materiál pro II. stupeň	10
Metodický materiál pro střední školy a gymnázia	13
Závěrečná poznámka	16

Vážení vzdělavatelé, učitelé a učitelky,

držíte v rukou **metodický úvod k materiálu Síla romských příběhů: Jak obohatit výuku a školní prostředí**. Tento dokument nabízí konkrétní tipy, nápady a praktické postupy, jak do výuky zapojit životní příběhy inspirativních Romů a Romek – a jejich prostřednictvím rozšiřovat příležitosti, jak se žáci a žákyně mohou setkat s objektivními, vyváženými a respektujícími informacemi o romské národnostní menšině.

Představované osobnosti působí v různých oblastech společenského, kulturního, uměleckého i profesního života. Mohou sloužit jako vzory a přibližovat žákům a žákyním různé možnosti. Jejich příběhy ukazují pestrost romských zkušeností a životních cest, ale také překážek, se kterými se setkaly. Nejsou zde prezentovány jako ojedinělé výjimky, ale jako přirozená a aktivní součást české a slovenské společnosti.

Text zároveň poskytuje podněty k diskuzi, která může otevírat nové pohledy na menšinu, jež je ve veřejném prostoru stále často vykreslována prostřednictvím stereotypů a zjednodušujících obrazů.

Co v materiálu najdete?

Dokument obsahuje tři modelové hodiny určené pro:

- 1. stupeň ZŠ
- 2. stupeň ZŠ
- střední školy a gymnázia

Tyto modely vycházejí z principů metody E-U-R (evokace – uvědomění – reflexe) a lze je snadno přizpůsobit situaci ve třídě, časovým možnostem i vyučovanému předmětu. Jsou připraveny tak, aby byly použitelné bez dalších úprav a zároveň ponechávaly dostatek prostoru pro vaši kreativitu. Můžete je doplňovat, zjednodušovat nebo rozšiřovat a využít napříč předměty i v projektové výuce. Nepředstavují jediný správný postup, ale slouží jako inspirace a opora při práci s texty obsaženými v materiálu Síla romských příběhů: Jak obohatit výuku a školní prostředí.

Medailonky mají jednotnou strukturu. Obsahují základní informace o představované osobnosti – její životní příběh, fotografii, osobní sdělení žákům a studentům a odkazy na další zdroje ve formě QR kódů (rozhovory, videa, ukázky práce...), které lze snadno využít ve výuce. Vznikly ve spolupráci s jednotlivými osobnostmi a jsou koncipovány tak, aby oslovily především žactvo a mladé lidi.

Jak chápat pojem *osobnost*?

V dokumentu se často objevuje označení **osobnost**, které zde používáme v širším významu. Pojem nechápeme výhradně v kontextu mediálně známých či veřejně proslulých osob, ale především jako jednotlivce, jejichž životní příběhy, postoje a aktivní přístup k životu mohou být inspirací pro druhé. Nejde tedy nutně o osoby s celospolečenským dosahem – důležité jsou jejich zkušenosti, životní cesta, hodnoty, vztah k romské identitě a přínos pro okolí, nikoli míra slávy či prestiž určité profese.

Cíle metodického materiálu

- Představit žactvu romské osobnosti, jejich příběhy a přínos pro společnost;
- přinést na půdu školy téma blízké dětem s romskou identitou, dát jim najevo zájem o jejich kulturní bohatství a posilovat jejich vztah ke škole jako k místu, kde je kultura Romů vítaným obohacením;
- rozvíjet schopnost pracovat s informacemi a vyhledávat klíčové souvislosti;
- rozšířit chápání pojmu osobnost mimo rámec profesního úspěchu a prestiže a vnímat jej v jeho komplexitě;
- podpořit otevřenou a respektující diskuzi o rozmanitosti ve společnosti;
- nahlížet romství jako jednu z mnoha kulturních identit přítomných v Česku – jako přínos, bohatství a zdroj hrdosti jejich nositelů;
- porozumět pojmům stereotyp a exotizace, umět je rozpoznat a vědomě se vyhýbat jejich reprodukci;
- vést ke kritické reflexi stereotypů a předsudků;
- ukazovat různé životní a profesní cesty jako inspiraci pro mladou generaci;
- rozvíjet citlivost k otázce rovnosti příležitostí;
- učit se pracovat s příběhy Romů a Romek na základě faktů a s respektem.

Zařazení metodického materiálu do kontextu rozvoje kompetencí a průřezových témat podle RVP ZV/G

Metodický materiál podporuje rozvoj osobnostních, sociálních a občanských kompetencí žáků, zejména prostřednictvím práce s životními příběhy romských osobností, reflexe stereotypů a vedení respektující diskuze. Zároveň přispívá k naplňování průřezových témat zaměřených na respekt k rozmanitosti, rovnost příležitostí a porozumění postavení menšin ve společnosti.

Vazba na klíčové kompetence (RVP ZV/G)

Kompetence	Jak ji materiál rozvíjí
Osobnostní a sociální	reflexe životních příběhů, diskuze o hodnotách práce a úspěchu, respekt k odlišnosti a jejího chápání jako přínosu pro společnost
Občanská	práce se stereotypy, porozumění rovnosti příležitostí
Komunikační	formulace názorů, respektující diskuze
Digitální (u SŠ a G)	práce s online zdroji a mediální analýza

Průřezová témata	Přínos materiálu
Péče o sebe a druhé	respekt k důstojnosti každého člověka
Globální souvislosti	reflexe postavení menšin v Evropě

Doporučení pro práci s tématem ve třídách s romským žactvem

Práce s medailonky může mít ve třídách, ve kterých se vzdělávají romští žáci a žákyně, významný přínos. Příběhy mohou posilovat pocit zastoupení, podporovat pozitivní vztah k vlastní identitě a zpochybňovat rozšířené mýty a stereotypy. Zároveň ukazují pestrost životních cest Romek a Romů a mohou tak být inspirací pro celou třídu.

Aby byla práce s tématem bezpečná a respektující, je důležité promyslet způsob vedení hodiny, abychom předešli nechtěnému vyčleňování, posilování stereotypů nebo vytváření situací, ve kterých se někteří žáci a žákyně mohou cítit nepříjemně či pod tlakem. Pečlivá a citlivá příprava pomáhá vytvářet prostředí, ve kterém se mohou všichni zapojit bezpečně a podle vlastních preferencí.

Na co je dobré myslet:

- **Neoznačovat ani nevyvolávat žáky jako „odborníky na Romy“** (například „Ty jsi Rom, řekni nám...“) – ani čeští studenti nevědí vše o vlastní historii, jazyce nebo kultuře; rozdíl je, že oni se o ní dozvídají ve škole.
- **Zohlednit různorodost romských zkušeností** – žádný žák nebo žákyně nereprezentují celou skupinu.
- **Sdílení osobních zkušeností** má být dobrovolné – romští žáci a žákyně mají právo se sami rozhodnout, o čem a kdy chtějí před celou třídou hovořit.
- **Vyhýbat se negativním, ale i pozitivním stereotypům**, které mohou být stejně zraňující nebo zavádějící (například „Romové mají rytmus v krvi.“).
- **Počítat s tím, že téma může být citlivé** – někteří žáci mohou mít zkušenost s předsudky nebo obavy se vyjádřit.

Bezpečné a respektující prostředí

Vyučující může podpořit bezpečné prostředí tím, že vytváří prostor pro otevřené sdílení názorů, a zároveň dokáže vést debatu způsobem, který podporuje porozumění a zachovává respekt ve třídě. Zásadní je na začátku práce nastavit společně s žáky pravidla diskuze.

Příklad možných pravidel pro diskuzi:

- Mluvíme otevřeně a citlivě – volíme slova s respektem.
- Ptáme se, když si nejsme jistí – místo tvrzení raději otázka.
- Mluvíme za sebe, ne za ostatní nebo celé skupiny.
- Nepaušalizujeme – jeden člověk neznamena celou skupinu.
- Respektujeme důstojnost – bez posměchu, nálepek a vtípků.
- Pokud zazní stereotyp nebo nepřesnost, společně si ji objasníme.
- Nikdo není povinen sdílet osobní zkušenosti ani mluvit za druhé.
- Každý má právo cítit se bezpečně.
- Kdokoli může říct „stop“ – a diskuzi společně vracíme do respektující roviny.

Přesto se při práci s tématem mohou, někdy i neúmyslně, objevit stereotypní výroky nebo nevhodné či zraňující komentáře. Je proto užitečné s touto možností počítat.

Níže uvádíme několik doporučení, která mohou vyučujícím pomoci v těchto situacích reagovat citlivě, a zároveň udržet bezpečné prostředí ve třídě:

- reagovat včas a klidně zastavit situaci,
- pojmenovat problém (například zobecňování, stereotyp, zraňující výrok),
- oddělit výrok od osoby, která ho vyslovila,
- vrátit diskuzi k pravidlům, faktům nebo tématu hodiny,
- podle situace nabídnout krátkou reflexi nebo se k tématu vrátit později.

Modelová hodina pro I. stupeň – Poznej romskou osobnost

Anotace

Modelová hodina se zaměřuje na představení romských osobností a práci se základními informacemi z jejich medailonků. Počet i výběr konkrétních osobností a rozsah informací volí vyučující dle věku a potřeb třídy. Hodina využívá principy prakticky orientované výuky a využívá identifikační potenciál osobností pro žáky a žákyně.

Metodická poznámka

Hodina počítá s úvodním mapováním dosavadních znalostí žactva o romské národnostní menšině a o romských osobnostech. Práce s medailonky je zaměřena na základní orientační úroveň a slouží jako podklad pro společné aktivity a diskuzi.

Časová dotace: 45 minut

Pomůcky (vyučující si je vytváří na základě medailonků)

- fotografie romských osobností
- kartičky se jmény
- kartičky s názvy povolání (možné doplnit dalšími pomůckami – kniha, rouška, kleště...)
- krátké indicie k medailonkům
- papírové bubliny
- prezentace s fotkami, jmény a povoláním osobností

Cíle

- Poznat různé životní cesty na příkladech konkrétních lidí,
- přiřadit osobnost k jejímu povolání,
- vyhledat a sdílet základní informace o osobnosti,
- pojmenovat, čím je daná osobnost zajímavá nebo inspirativní,
- mluvit o různých povoláních bez stereotypního zobecňování.

Detailní popis jednotlivých aktivit

1. Evokace (10 minut)

Vyučující představí téma hodiny a vysvětlí žákům a žákyním, co je čeká. Pomoci mohou otázky:

- *Koho obdivujete? Kdo je pro vás zajímavý člověk?*
- *Znáte nějakou romskou osobnost?*
- *Kdo to je?*
- *Čím se zabývá / jaké má povolání?*

Cílem je zjistit vstupní znalosti žactva a naladit je na téma.

Rozdělení do skupin

Vyučující napíše na tabuli čísla 1–5 (podle počtu skupin). Každé dítě dostane kartičku s číslem napsaným romsky (jekh, duj, trin, štar, pandž). Úkolem je najít spolužáky se stejným číslem. Aktivita podporuje spolupráci, zapojení a motivaci na začátku hodiny a zároveň představuje romštinu jako plnohodnotný jazyk.

Pokud skupina potřebuje rychlejší start, lze využít jednodušší rozdělení.

2. Aktivita – Přiřazování (15 minut)

Každá skupina dostane:

- fotografie romských osobností,
- jejich jména,
- názvy povolání,
- krátké indicie z medailonků.

Skupiny mají za úkol na základě indicií přiřadit povolání, jméno a fotografii. Žáci pracují jako detektivové – z indicií se snaží zjistit, kdo je kdo. Nejdříve se seznámí s indiciemi – částmi příběhu, pak zkusí přiřadit povolání, následně jména a až nakonec fotografii. Doporučujeme nedávat všechny podklady najednou a zpočátku pracovat více s příběhem než s vizuálními materiály. Aktivita podporuje spolupráci a společné uvažování ve skupině a zároveň prohlubuje komunikační dovednosti.

3. Společná kontrola, sdílení a reflexe (10–15 minut)

Skupiny v plénu porovnají svá řešení. Vyučující může použít prezentaci s doplněnými informacemi z medailonků.

Poté si každá skupina vybere jednu osobnost a stručně ji představí (jméno, povolání, jedna zajímavost). Sdílení by mělo být krátké, aby se zapojily všechny skupiny. Cílem je podpořit vyjadřování vlastních názorů a základní reflexi tématu.

Diskuzi je vhodné rozšířit o reflexivní otázky (U starších žáků lze využít k diskuzi o rozdílných startovních podmínkách.):

- *Která osobnost vás překvapila? Čím vás zaujala?*
- *S kým byste se chtěli setkat? Na co byste se zeptali?*
- *K jakým dalším osobnostem byste ji přirovnali?*

4. Závěrečná aktivita – „Kým chci být?“ (volitelná, 10 minut)

Žáci dostanou papírovou komiksovou bublinu a nakreslí nebo napíší, čím by chtěli být v budoucnu. Mohou ji připevnit k fotografii osobnosti, která je nejvíc inspirovala.

Cílem je propojit téma hodiny s osobní zkušeností, podpořit sebereflexi a motivaci.

Modelová hodina pro II. stupeň – Galerie inspirativních Romů a Romek

Anotace

Hodina seznamuje žactvo s romskými osobnostmi, jejich profesní dráhou a životními příběhy. Využívá práci s asociacemi, medailonky a krátkými poselstvími osobností. Aktivita rozvíjí porozumění, empatii, schopnost práce s informacemi a podporují otevřenou diskuzi o rozmanitosti ve společnosti.

Časová dotace: 60 minut

Pomůcky (vyučující si je vytváří na základě medailonků)

- fotografie romských osobností
- medailonky romských osobností
- lepicí papírky
- prázdné bílé plakáty velikosti A3
- lepicí páska / guma

Cíle

- Seznámit se s různými romskými osobnostmi a jejich profesemi,
- vybrat a formulovat klíčové informace o konkrétní osobnosti,
- porozumět různorodosti profesí a životních cest romských osobností,
- formulovat vlastní názor na to, čím je osobnost zajímavá nebo inspirativní,
- reflektovat vlastní představy o romských osobnostech.

Detailní popis jednotlivých aktivit

1. Evokace – warm-up (10–12 minut)

Vyučující uvede téma a vysvětlí žákům, že se budou seznamovat s různými romskými osobnostmi. Následuje pohybová aktivita „ano/ne“:

- Žáci stojí v řadě. Vyučující zdůrazní, že neexistují správné odpovědi, a čte výroky:
- Znam nějakou romskou osobnost.
- Romské osobnosti vídám v médiích.
- Nejčastěji znám romské osobnosti spojené s hudbou.
- Úspěšní Romové jsou v médiích spíše výjimkou.
- Osobnost je vždy slavná nebo veřejně známá osoba.

Pokud souhlasí, udělají krok vpřed. Pokud nesouhlasí, zůstávají stát.

Následuje krátká reflexe (2–3 minuty):

- Co vás překvapilo?
- Co jsme v aktivitě viděli?
- Odkud známe romské osobnosti? Jen z médií?

Tím vytváříme přechod k tomu, proč pracujeme s medailonky.

2. Aktivita I – Kdo to je? (10–15 minut)

Skupiny (dvojice/trojice) dostanou:

- fotografii osobnosti (výběr a počet zadaných fotografií na skupinu záleží na vyučujícím),
- jméno,
- krátké poselství z medailonku.

Úkolem není uhodnout povolání, ale na základě poselství odhadnout, v jaké oblasti osobnost působí, například:

- umění / vzdělávání / sport / věda / sociální práce / aktivismus (ne detaily – jen oblast).

Následuje krátké sdílení tipů v plénu (bez hodnocení správnosti).

3. Aktivita II – Odhal osobnost (20 minut)

Každá skupina dostane medailonek své osobnosti.

Úkol:

- přečíst medailonek,
- vybrat tři klíčové informace,
- vytvořit jednoduchý plakát:
 - jméno
 - fotografie
 - tři vybrané informace
 - otázka z medailonku

Následně každá skupina prezentuje svůj výsledek ostatním a společně odpovídají na otázku uvedenou v medailonku.

4. Aktivita III – Galerie osobností (10–15 minut)

Skupiny vyvěsí plakáty po třídě, čímž vznikne galerie osobností (tzv. walking gallery). Všichni projdou místnost a vybírají osobnosti, které je nejvíce zaujaly.

Každý může:

- přilepit lísteček se svým jménem,
- zapsat krátkou reakci,
- odpovědět na otázku z medailonku.

5. Závěrečná reflexe (10 minut)

Vyučující vede společnou reflexi. Doporučené otázky:

- Co vás na vybrané osobnosti nejvíce zaujalo a proč?
- Co mají tyto osobnosti společného? V čem jsou různé?
- Jak tato osobnost podle vás přispívá společnosti nebo svému okolí?
- Jak může příběh konkrétního člověka ovlivnit naše představy o romských osobnostech?
- Změnilo se něco na vašem vnímání tématu během hodiny?
- Které oblasti nebo profese jste u romských osobností nečekali?

Závěrečná tečka:

- Co si z této hodiny odnášíte?

Modelová hodina pro střední školy a gymnázia – Životní cesty romských osobností a jejich prezentace v médiích

Anotace

Hodina se zaměřuje na životní a profesní dráhy romských osobností a na to, jak jsou prezentovány v médiích. Studenti a studentky pracují s medailonky i online zdroji, porovnávají informace z různých typů mediálních výstupů a kriticky přemýšlejí o tom, jak mediální obraz vzniká a jak ovlivňuje naše vnímání. Hodina rozvíjí kritické myšlení, práci s informacemi a digitální kompetence. Práce probíhá převážně ve skupinách, vyučující vystupuje jako moderátor a podporuje diskuzi.

Časová dotace: 90 minut

Pomůcky

- fotografie romských osobností
- medailonky romských osobností
- 4 prázdné bílé plakáty velikosti A2
- zařízení s přístupem k online zdrojům

Cíle

- Analyzovat klíčové faktory, které ovlivnily životní a profesní dráhu vybrané osobnosti,
- porovnat způsoby, jak je tato osobnost prezentována v mediálním prostoru,
- formulovat vlastní názor na mediální obraz a jeho vliv na vnímání společnosti,
- rozvíjet dovednost kriticky pracovat s různými typy zdrojů.

Detailní popis jednotlivých aktivit

1. Úvod + brainstorming (15 minut)

Vyučující představí téma hodiny: jak mohou být příběhy lidí v různých médiích zobrazovány různými způsoby, a jak to ovlivňuje naše vnímání.

Brainstormingový kolotoč: Studenti a studentky se rozdělí do čtyř skupin. Každá dostane plakát s jedním tématem.

- S jakým obrazem Romů a Romek se setkáváme v médiích?
- Co může ovlivnit cestu člověka k úspěchu?
- Jaké předsudky mohou ovlivňovat jednotlivce?
- Kdo je v médiích vidět – a kdo ne?

Každá skupina začne u jednoho plakátu a během tří minut zapisuje vše, co je k tématu napadne (slova, krátké věty, příklady). Poté se skupiny přesunou k dalšímu plakátu a doplňují vlastní nápady – mohou při tom navazovat i na předchozí zápisy. Plakáty zůstávají na stejném místě. Vyučující hlídá čas a může studenty a studentky povzbudit, aby psali rychle a bez dlouhého přemýšlení zapisovali i různé nebo neúplné nápady a reagovali na to, co už je na plakátu uvedené.

Součástí aktivity je i krátká reflexe. Poté, co skupiny prošly všechna stanoviště, vyučující se studenty a studentkami krátce projde jednotlivé plakáty a pojmenuje, co se na nich objevuje. Může se zaměřit například na opakující se témata, rozdílné pohledy nebo překvapivé momenty. Vyučující tím dává aktivitě význam a vytváří most do další části hodiny – pomoci mu v tom mohou i následující otázky:

- *Co se na plakátech objevovalo nejčastěji?*
- *Co vás překvapilo?*
- *Zdají se vám některé obrazy či představy stereotypní nebo zjednodušující?*

2. Aktivita I – Osobnost v medailonku × osobnost v médiích (20 minut)

Studenti a studentky vytvoří například **čtyřlenné skupiny**.

Rozdělení rolí:

- Dvojice A pracuje s medailonkem:
 - vybírá klíčové momenty životní cesty,
 - pojmenovává faktory, které ovlivnily profesní dráhu dané osoby (např. podpora rodiny, prostředí, vzdělání, překážky).
- Dvojice B vyhledává informace o osobnosti v online zdrojích:
 - kde se objevuje,
 - jaký typ informací média zdůrazňují,
 - je její přítomnost v médiích výrazná, sporadická, nebo žádná?

Dvojice se poté spojí a dají své poznatky dohromady. Cílem je porovnat:

- co o osobnosti říká medailonek,
- co (a jak) o ní říkají média,
- jaké rozdíly/mezery tam jsou.

3. Aktivita II – Tabule osobností (15 minut)

Každá skupina shrne svá zjištění do společné předem připravené tabule:

- jméno osobnosti,
- povolání nebo profese,
- klíčové faktory, které ovlivnily její životní a profesní cestu,
- stručná charakteristika mediálního obrazu (nebo jeho absence).

Vzniká přehledová tabule, která propojuje poznatky všech skupin a je připravena pro další aktivity. Skupiny stručně prezentují své výsledky a sdílejí, k jakým závěrům došly, a společně hledají podobnosti a rozdíly mezi jednotlivými osobnostmi.

4. Aktivita III – Tisková konference (20 minut)

Skupiny využijí informace z tabule a připraví otázky pro krátký fiktivní rozhovor, který by vedly s danou osobností, kdyby měly tu možnost.

Úkol:

- formulovat 3–5 otázek,
- zaměřit se na životní cestu osobnosti – její konkrétní okolnosti, zkušenosti či překážky, které ji formovaly, a také na to, zda a jaké má zkušenosti s mediálním prostředím,
- promyslet a vysvětlit, proč jsou otázky důležité.

Skupiny vybrané otázky sdílejí v plénu a vyučující povzbuzuje diskuzi.

5. Závěrečná reflexe (15 minut)

Závěrečná část hodiny je věnována reflexi vedené vyučujícím – studenti a studentky pojmenovávají, co pro ně bylo nové, překvapivé či inspirativní, a sdílejí své dojmy z průběhu hodiny. Diskuze se zaměřuje na následující témata:

- Jak může mediální obraz (nebo jeho absence) ovlivňovat naše představy o různých skupinách lidí?
- Jakou roli hraje dostupnost pozitivních vzorů – a co se děje, když některé skupiny v médiích téměř nevidíme?
- A jaký může mít význam osobnost, která v médiích vidět není – v čem může být inspirativní a důležitá pro svou komunitu i celou společnost?
- Jaké otázky o mediálním obrazu vám po hodině zůstávají?

Závěrečná poznámka

Vážení vyučující,

jsme rádi, že jste si přečetli náš metodický úvod k tématu romských osobností a že ve své výuce otevíráte témata romské společnosti, respektu, empatie a hlubšího porozumění postavení Romů a Romek v širším společenském kontextu.

Tento metodický materiál může sloužit jako podpora při otevírání témat spojených s životními příběhy romských osobností a s jejich místem v současné společnosti. Jeho cílem není jednorázová aktivita, ale nabídka přístupů, které mohou dlouhodobě obohacovat výuku o rozmanité perspektivy, posilovat kritické myšlení a podporovat respektující prostředí ve třídě.

Práce s příběhy jednotlivců umožňuje ukázat romskou zkušenost v její šíři a mnohovrstevnatosti, bez stereotypů a zjednodušení. Učitelům a učitelkám může pomoci vytvářet prostor, v němž se různorodé životní cesty stávají legitimní součástí výuky a zdrojem inspirace pro všechny žáky a žákyně.

Materiál lze kombinovat s dalšími tématy ve škole – například mediální výchovou, občanským vzděláváním, jazykem a literaturou, současnou společností nebo projekty zaměřenými na identitu, historii či kritické myšlení.

Děkujeme.

Národní pedagogický institut
České republiky
www.npi.cz
www.zapojmevsechny.cz